

تحلیل بسامدی هجا در اسامی زنان و مردان در ایران

مهرزاد منصوری^۱

چکیده

اسامی اشخاص به عنوان عناصر زبانی مورد توجه برخی از زبان‌شناسانی که به مطالعه اسامی (کوچک) علاقمند هستند قرار دارد. این زبان‌شناسان در صددند نشان دهند ساختار اسامی و همچنین بسامد اسامی بر اساس ساختارهای متفاوت به چه صورت است. در این پژوهش ساختار هجا و همچنین ترکیب ساخت‌های سه‌گانه و شکل‌گیری الگوهای متفاوت با توجه به بسامد حضور آنها در اسامی زنان و مردان مورد مطالعه قرار گرفته است. به این منظور در این پژوهش از مجموعه‌ای از ۱۱۵۶۷ اسامی زنان و مردان ایرانی، پس از حذف اسامی تکراری نهایتاً ۷۴۰ اسم استخراج و مورد مطالعه قرار گرفته است.

این پژوهش توزیع انواع هجا در اسامی زنان و مردان به تفکیک و تفاوت بسامد هر ساخت هجایی را در جامعه مورد مطالعه نشان می‌دهد. این پژوهش همچنین نشان می‌دهد که اسامی زنان بیش از مردان به هجای سبک ختم می‌شوند. در خصوص الگوهای هجایی به کار رفته در اسامی مورد مطالعه، این پژوهش نشان می‌دهد که الگوهایی که در آنها از هجای سبک استفاده شده است در اسامی زنان بیشتر است. این پژوهش همچنین نشان می‌دهد که به لحاظ تعداد هجای به کار گرفته شده، اسامی زنان و مردان رفتاری متفاوت دارند.

واژه‌های کلیدی: ساخت هجایی، اسامی، زبان و جنسیت، زبان فارسی، واج‌شناسی

۱. مقدمه

مطالعه و مقایسه اسامی زنان و مردان یک جامعه از زوایای متفاوتی قابل بررسی می‌باشد. یکی از موارد بررسی و تحلیل اسامی اشخاص، تحلیل زبان‌شناختی آن است. در تحلیل زبان‌شناختی اسامی می‌توان به تحلیل معنایی، آوایی، واجی و برخی دیگر از حوزه‌های دانش زبان‌شناسی پرداخت. کریستال (۱۹۸۹: ۱۱۲) با اختصاص مدخلی از دانش‌نامه زبان، مطالعه اسامی را در قلمرو پژوهش‌های زبان‌شناختی قرار داده است. برخی از پژوهشگران با نگاهی دقیق‌تر به مطالعه اسامی از منظر زبان‌شناسی پرداخته‌اند که از این جمله می‌توان به لنینگ (۲۰۰۰)، بیکن (۲۰۰۲)، ریدوینگ (۲۰۰۲)، لارسن (۲۰۰۲) و آندرسن (۲۰۰۷) اشاره کرد.

اسامی اشخاص به عنوان عناصر زبانی ویژگی‌های خاصی دارد که سبب شده است برخی از زبان‌شناسان به منظور تحلیل دقیق‌تر زبان به مطالعه این اسامی بپردازند. در این خصوص به عنوان مثال می‌توان به لارسن (۲۰۰۲) اشاره کرد. وی استدلال کرده است این گروه از عناصر زبانی به لحاظ نحوی رفتاری متفاوت از اسم به عنوان هسته گروه اسمی دارند. بر اساس این تحلیل اسامی اشخاص به صورت موضوع (argument) عمل نمی‌کنند و رابطه مشخصی با هسته (head) گروه فعلی ندارند. یکی از تحلیل‌ها در خصوص اسامی که در این جستار به آن پرداخته شده است تحلیل ساختار هجا در اسامی بر اساس بسامد آنها می‌باشد. در زبان‌های مختلف واژه‌هایی که به عنوان اسامی خصوصاً اسامی اشخاص برگزیده می‌شوند به لحاظ تعداد هجا و همچنین نحوه ترکیب هجا دارای الگوهای مشخصی می‌باشند که مطالعه آنها، انتخاب آگاهانه اسامی و همچنین نظام‌مندی زبان را بیش از پیش نشان می‌دهد. تنها در بررسی‌ای که در خصوص اسامی کاندیدهای ریاست جمهوری آمریکا از سال ۱۹۷۸ تا ۲۰۰۰ انجام گرفته است نشان می‌دهد که از مجموع ۵۳ دوره انتخابات، در ۴۰ مورد اسامی کاندیداها به لحاظ تعداد هجا متفاوت می‌باشد که از این تعداد در ۲۸ (۷۰ درصد) دوره کسانی در انتخابات برگزیده شده‌اند که اسامی آنها تعداد هجای بیشتر و در ۱۲ دوره دیگر (۳۰ درصد) کسانی که اسامی آنها از تعداد هجای کمتری برخوردار بوده‌اند به کاخ سفید راه یافته‌اند (ایستگاه اینترنتی انسی ۲۰۰۸). این تفاوت که تا یک درصد خطا ($p < .01$) معنادار است نشان می‌دهد که تا چه اندازه تعداد هجا در اسامی مهم است. البته پرواضح است که این بدان معنی نیست که هرچه اسامی از تعداد هجای بیشتری برخوردار باشند احتمالاً بیشتر مورد اقبال قرار می‌گیرد. بلکه این مقایسه در خصوص اسامی ۲ و ۳ هجایی مصداق دارد که علت آن نیز آن‌گونه که پایگاه مذکور اشاره کرده است با بسامد واژه‌های دیگری که با این تعداد هجا تشکیل شده‌اند رابطه‌ای معکوس دارد. به این صورت که در زبان انگلیسی واژه‌هایی با هجای کمتر از بسامد بیشتری برخوردار می‌باشند و به صورتی ناخودآگاه اسم‌هایی که از هجای بیشتری برخوردار باشند بیشتر در ذهن برجسته می‌شوند.

به نظر می‌رسد تعداد هجا در اسامی و همچنین اسامی خانوادگی در زبان‌های متفاوت یکسان نباشد. به عنوان مثال لی (۲۰۰۶) ادعا کرده است که اسامی اشخاص در زبان چینی معمولاً دو هجایی و اسامی خانوادگی تک هجایی می‌باشند. این در حالی است که در زبان فارسی به دلیل افزوده شدن پسوند *-ی* نسبت، اسامی خانوادگی معمولاً از تعداد هجای بیشتری برخوردار می‌باشند.

پژوهش حاضر درصدد یافتن پاسخ به این پرسش‌هاست: ۱) آیا اسامی مردان و زنان به لحاظ تعداد هجا متفاوت می‌باشند؟ ۲) آیا تفاوتی در بسامد ساخت سه گانه هجا در اسامی به طور کلی وجود دارد؟ ۳) آیا تفاوتی در اسامی زنان و مردان به لحاظ بسامد هجا وجود دارد؟ ۴) بسامد الگوهای هجا در اسامی زنان و مردان به تفکیک به چه صورت است؟ ۵) آیا تفاوتی بین بسامد حضور هریک از ساخت‌های هجایی در جایگاه آغازی و پایانی هجا در هر یک از دو گروه اسامی زنان و مردان وجود دارد؟

به منظور انجام این پژوهش از مجموعه‌ای از ۱۱۵۶۷ اسامی پذیرفته شده در کنکور سراسری پس از حذف اسامی تکراری، ۷۴۰ اسم در دو گروه اسامی زنان و مردان برگزیده شدند. سپس همه اسامی زنان و مردان بر حسب الگوی هجایی بازنویسی و بسامد هر هجا و همچنین هر الگوی هجایی شمارش شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. همچنین با روش آماری مجذور خی داده‌های این پژوهش مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

۲. پیشینه تحقیق

مطالعه اسامی در ایران مورد توجه بسیاری از پژوهشگران قرار گرفته است که از آن جمله می‌توان به ایمانی (۱۳۶۳ و ۱۳۶۴)، میرخلیل زاده ارشادی (۱۳۷۲) عبدی (۱۳۷۴ و ۱۳۷۷) بحرانی (۱۳۷۷) نوروزی چگینی (۱۳۷۸) مدرسی وامقی و همکاران (۱۳۸۰) عسکری کرمانی (۱۳۸۱) طیب و علی‌نژاد (۱۳۸۲) و مونسی (۱۳۸۴) اشاره کرد. اگرچه در این مطالعات بیشتر به ابعادی چون تحلیل منابع نام‌گذاری، علل گرایش به تغییر نام و همچنین تعیین گرایش دینی در نام‌گذاری پرداخته شده است به صورتی مختصر به ساختار زبانی این اسامی اشاره شده است که در این قسمت به معرفی و تحلیل آنها پرداخته می‌شود. ایمانی (۱۳۶۳) ساخت‌های هجایی اسم‌های رایج در ایران را اسم‌هایی با ساخت ۴-۲ هجایی برشمرده است. وی ضمن اذعان به وجود اسامی با ساخت‌های ۱ الی ۱۳ هجایی در این زبان، اسم‌های ۱ هجایی و ۵ الی ۱۳ هجایی را کم بسامد برشمرده است. میرخلیل زاده ارشادی (۱۳۷۲) بخشی از پژوهش خود را به مقایسه نام‌های مردان و زنان ایرانی اختصاص داده است. وی که پژوهش خود را بر روی ۳۰۰۰ نفر از اسامی پذیرفته شدگان کنکور قرار داده است نشان می‌دهد که ۷۰/۱۸ درصد از اسامی مردان دارای ریشه عربی، ۲۱/۹۵ ریشه فارسی و کمتر از ۸ درصد بقیه دارای ریشه‌هایی متعلق به سایر زبان می‌باشند. وی همچنین ۳۸/۰۱ درصد از اسامی زنان را دارای ریشه عربی ۴۴/۶ درصد را ریشه فارسی و بقیه را بر گرفته از سایر زبان‌ها برشمرده است. وی نشان می‌دهد آن دسته از اسامی که منشاء فارسی دارند در زنان بیش از مردان می‌باشد.

بحرانی (۱۳۸۵) اسامی ۱۱۳۳۲ نفر از نوزادان شیرازی را مورد بررسی قرار داده است. وی نشان می‌دهد که در دو نسل اسامی عربی دختران افزایش یافته است.

عسکری کرمانی (۱۳۸۱) که اسامی ۲۱۴۸ نفر در فاصله زمانی ۱۳۶۶-۱۳۶۲ در کرمان را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است نشان داده است که اسامی اسلامی - عربی از محبوبیت بیشتری برخوردارند. وی ۵۰ درصد از اسامی دختران مورد مطالعه را عربی، ۴۰ درصد را فارسی و ۱۰ درصد بقیه را از زبان‌های دیگر بر شمرده است. همچنین در خصوص اسامی پسران، وی ۳۱ درصد از اسامی ساده پسران را فارسی، ۶۲ درصد را عربی و بقیه را از سایر زبان‌ها بر شمرده است.

یکی از پژوهش‌هایی که به صورت جامع‌تری به تحلیل اسامی پرداخته طیب و علی‌نژاد (۱۳۸۲) می‌باشند. در این تحقیق که در خصوص نام‌گذاری اشخاص در سال ۱۳۷۷ در اصفهان صورت گرفته است، ادعا شده است که در اسامی مردان همه ۲۱ اسم که بیشترین فراوانی را داشته‌اند عربی می‌باشند. در خصوص زنان نیز از ۲۱ اسم که بیشترین فراوانی را داشته‌اند ۱۵ اسم عربی، ۵ اسم فارسی و ۱ اسم یونانی می‌باشد. نکته جالب توجه دیگری که طیب و علی‌نژاد (۱۳۸۲) به آن اشاره کرده‌اند این است که اسامی دختران بسیار کمتر از اسامی پسران ترکیبی هستند. ایشان همچنین تحولات معنایی را در اسامی دختران مد نظر قرار داده است.

تا آنجا که نگارنده بررسی کرده است در هیچکدام از پژوهش‌هایی که در خصوص اسامی صورت گرفته است به توزیع انواع ساخت هجایی و همچنین الگوهای به‌کار رفته در آنها پرداخته نشده است. از این جهت انجام پژوهش حاضر می‌تواند پژوهشی تازه در مطالعه ساخت هجا و توزیع الگوی هجا در اسامی زنان و مردان ایرانی به حساب آید.

۳. تحلیل بسامد هجا در اسامی زنان و مردان

یکی از مباحثی که می‌تواند در خصوص تعیین نظام آوایی اسامی مطرح شود بسامد ساخت سه‌گانه هجاهای متفاوت و همچنین الگوهای قرار گرفتن هجا در اسامی می‌باشد. انواع هجا در زبان فارسی به سه گونه همخوان - واکه همخوان - واکه - همخوان و همخوان - واکه - همخوان می‌باشد که این سه نوع را به صورت CV, CVC, CVCC نشان می‌دهند (حق‌شناس ۱۳۶۹؛ یارمحمدی ۱۳۶۴؛ ثمره ۱۳۷۱). بر این اساس هجاهای زبان فارسی به سه صورت مذکور قابل تجزیه می‌باشند. اسامی اشخاص که در زبان فارسی به‌کار می‌روند از هر زبانی که باشند تحت تأثیر ساختار هجا در زبان فارسی قرار می‌گیرند و ساختار هجایی خود را از دست می‌دهند و به صورت هجاهای فارسی تلفظ می‌گردند. در این بخش بسامد هجا در اسامی زنان و مردان در جامعه آماری مورد نظر تعیین و وضعیت هجا در این دو گروه مقایسه و تجزیه و تحلیل می‌گردد.

۱-۳. بسامد هجا در اسامی زنان

شاید اولین سؤالی که در خصوص بسامد هجا در اسامی مطرح می‌گردد این باشد که چه میزان از اسامی مورد مطالعه یک هجایی، دو هجایی و سه هجایی و بیشتر می‌باشند.

جدول (۱) این میزان را نشان می‌دهد. این جدول نشان می‌دهد که بیش از نیمی از اسامی زنان سه هجایی می‌باشند. تقریباً اندکی کمتر از این میزان به اسامی دو هجایی اختصاص یافته است. این جدول نشان می‌دهد که در میان اسامی مورد مطالعه یک اسم پنج هجایی نیز به چشم می‌خورد. همچنین بیش از ۹۷ درصد اسامی دو هجایی و سه هجایی می‌باشند. بر این اساس می‌توان ادعا کرد که الگوی غالب در اسامی زنان الگوی دو هجایی و سه هجایی است. این جدول همچنین نشان می‌دهد توزیع اسامی بر اساس ساخت هجایی به صورت معناداری ($p < 0.05$) متفاوت می‌باشد.

جدول (۱) تعداد و درصد فراوانی هجا در اسامی زنان

تعداد هجا	تعداد اسم	درصد
یک	۱	۰/۲۸
دو	۱۶۵	۴۶/۸۷
سه	۱۷۸	۵۰/۵۶
چهار	۷	۲
پنج	۱	۰/۲۸
جمع	۳۵۲	

P<.05

بحث دیگری که می‌تواند در خصوص اسامی زنان مطرح شود این است که نسبت هر کدام از سه نوع هجا در اسامی زنان به چه صورت می‌باشد. جدول (۲) این وضعیت را نشان می‌دهد. بر اساس این جدول بیشترین نوع هجایی که در اسامی زنان به کار رفته است ساختار همخوان-واکه می‌باشد که به تنهایی ۶۹ درصد از هجاها را به خود اختصاص داده است. ساختار همخوان - واکه - همخوان (CVC) نیز کمی بیش از ۳۰٪ از هجاها را به خود اختصاص داده است. بر اساس این جدول کمتر از ۱ درصد از هجاها از نوع سوم (CVCC) می‌باشد. مقایسه بسامد سه نوع هجا در این جدول نشان می‌دهد که هرچه تعداد همخوان در هجا افزایش یابد، شانس قرار گرفتن در اسامی را بیشتر از دست می‌دهد. به عبارتی دیگر ایرانیان تمایل دارند هجاهای سبک‌تر را در اسامی زنان به کار گیرند. تحلیل آماری داده‌های این جدول همچنین توزیع غیر یکسان انواع هجا با کمتر از یک درصد خطا ($P < .01000$) را مورد تأیید قرار می‌دهد.

جدول (۲) بسامد انواع هجا در اسامی زنان

نوع هجا	بسامد	درصد
CV	۶۲۸	۶۹
CVC	۲۷۶	۳۰/۳۲
CVCC	۶	۰/۶۸
جمع	۹۱۰	۱۰۰

P<.05

یکی دیگر از مباحثی که در این پژوهش مورد توجه قرار گرفته این است که کدام‌یک از انواع سه گانه هجا تمایل بیشتری به قرار گرفتن در آخر اسامی را دارند. در این خصوص نیز کمترین بسامد با ۱ درصد به هجای CVCC و بیشترین آن به هجای CV اختصاص دارد. این نشان می‌دهد تفاوتی معنادار در توزیع نوع هجا در آخر اسامی زنان ایرانی مشاهده می‌شود ولی با توجه به مقایسه آن به نسبت تعداد هجا، (جدول ۲)، این تفاوت قابل ملاحظه نیست.

جدول (۳) نشان می‌دهد که تقریباً مانند جدول (۲) بیشترین بسامد در هجای پایانی به هجای CV با ۶۵ درصد و کمترین آن به ساخت هجایی CVCC به میزان ۱ درصد اختصاص دارد. در هجای آغازی نیز مشابه وضعیت بسامد هجا به عنوان هجای پایانی، بیشترین بسامد به هجای CV و کمترین آن به هجای فوق سنگین CVCC اختصاص دارد. تحلیل آماری داده‌های این جدول در هر دو حالت بر حسب توزیع انواع ساخت هجا ($0.05 < 000$) معنادار می‌باشد. همچنین تفاوت بسامد هجای پایانی و آغازی (بر حسب درصد) با ساخت هجایی فوق سنگین (CVCC) در سطح $p < 0.05$ معنادار است. این در حالیست که تفاوت هجای پایانی و آغازی در هیچ‌کدام از ساخت‌های سبک (CV) و سنگین (CVC) معنا دار نیست.

جدول (۳) توزیع انواع هجا به عنوان هجای آغازی و پایانی

نوع هجا	بسامد پایانی	درصد	بسامد آغازی	درصد
cv	۲۲۹	۶۵	۲۲۰	۶۱
cvc	۱۲۰	۳۴	۱۴۳	۳۸/۷
cvcc	۳	۱	۵	۱/۳
جمع	۳۵۲	۱۰۰	۳۶۸	۱۰۰

$P < 0.05$

علاوه بر بسامد هجا در این پژوهش الگوی به‌کار رفته در اسامی به لحاظ آرایش هجا مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است. بحث الگو در خصوص اسامی تک هجایی به این دلیل که فقط یک هجا در چنین اسامی وجود دارد طبیعتاً منتفی می‌باشد. توزیع الگو در اسامی پنج هجایی به دلیل وجود تنها یک اسم پنج هجایی نیز غیر قابل طرح است ولی در خصوص سایر کلمات به نسبت تعداد هجا در هر اسم این بحث قابل طرح می‌باشد که جداول (۴)، (۵) و (۶) به ترتیب توزیع الگوی هجایی در کلمات دو هجایی، سه هجایی، چهار هجایی و پنج هجایی را نشان می‌دهند.

جدول (۴) الگوی هجایی در اسامی دو هجایی (زنان)

الگو	تعداد	درصد
cv.cv	۳۴	۲۰/۶
cvc.cvc	۵۲	۳۵/۲
cvcc.cvc	۲	۰/۰۱۲
cv.cvc	۴۰	۲۴/۲۴
cvc.cv	۳۶	۲۱/۸
cvc.cvcc	۱	۰/۰۰۶

$P < 0.05$

جدول (۴) نشان می‌دهد که اسامی دو هجایی زنان از شش الگوی فوق استفاده کرده‌اند. کمترین بسامد بر اساس جدول فوق مربوط به دو الگویی می‌باشد که یکی از دو عضو آن هجای CVCC می‌باشد. بیشترین بسامد نیز در این جدول به الگویی اختصاص دارد که هر دو عضو آن CVC هستند.

جدول (۵) توزیع الگوی هجایی در اسامی سه هجایی (زنان)

الگو	تعداد	درصد
CV.CV.CV	۱۱۳	۶۳/۵
CV.CV.CVC	۱۱	۶/۱۷
CV.CVC.CV	۱۰	۵/۶
CVC.CVC.CV	۱	۰/۰۵
CV.CV.CVCC	۲	۰/۱۱
CV.CVC.CVC	۴	۲/۲
CVC.CV.CV	۳۰	۱۶/۸۵
CVC.CV.CVC	۵	۲/۸
CVC.CVC.CVC	۱	۰/۰۵
CVC.CVC.CV	۱	۰/۰۵
جمع	۱۷۸	

$P < .05$

جدول فوق نشان می‌دهد که در اسامی سه هجایی زنان از ۱۰ الگوی هجایی استفاده شده است. از این میان الگوی (CV.CV.CV) به تنهایی بیش از ۶۳ درصد از کل اسامی سه هجایی را به خود اختصاص داده است. این نشان می‌دهد که نوع هجا در تشکیل الگوی پرسامد مؤثر می‌باشد. در این الگو حداکثر رسایی قابل تحقق در زبان فارسی به‌کار گرفته شده است. در این الگوی پرسامد ۵۰ درصد از واج‌ها واکه می‌باشند که با توجه به تعداد بسیار کمتر واکه‌ها نسبت به همخوان‌ها اهمیت به کارگیری هجاهای رساتر را در نامگذاری زنان نشان می‌دهد. بعد از این الگوی پرسامد بیشترین بسامد که بیش از ۱۶ درصد می‌باشد به الگویی تعلق گرفته است که هجای آخر و ما قبل آخر آن از یک همخوان و یک واکه تشکیل شده است. با این تحلیل به نظر می‌رسد که در الگوهای پرسامد تمایل به قرار گرفتن هجای سبک در آخر هجا است.

جدول ۶) درصد فراوانی الگوی هجا در اسامی چهار هجایی (زنان)

الگو	تعداد	درصد
CVC.CVC.CV.CVC	۲	۲۸/۵۷
CVC.CV.CV.CV	۱	۱۴/۲۹
CVC.CVC.CV.CV	۱	۱۴/۲۹
CV.CVC.CV.CV	۱	۱۴/۲۹
CV.CV.CV.CV	۲	۲۸/۵۷
جمع	۷	۱۰۰

P<.05

جدول (۶) نشان می‌دهد که در خصوص الگوهای چهار هجایی مطلبی نمی‌توان بیان کرد چرا که تنها ۷ اسم از مجموع ۳۵۲ اسم چهار هجایی می‌باشند. همچنین حداکثر بسامد در این الگوها ۲ و حداقل آن ۱ می‌باشد که به راحتی نمی‌توان تصادفی بودن آن را دور از ذهن پنداشت.

۲-۳. تحلیل بسامد هجا در اسامی مردان

جدول (۷) توزیع بسامد اسامی بر اساس تعداد هجا را در اسامی مردان نشان می‌دهد. بر اساس داده‌های این جدول بیشترین بسامد به میزان ۶۲ درصد متعلق به اسامی دو هجایی و کمترین آن به میزان ۰/۵ درصد متعلق به اسامی تک هجایی می‌باشد. بیشترین بسامد بعد از اسامی دو هجایی به میزان ۱۷/۵ درصد به اسامی پنج هجایی تعلق گرفته است. با توجه به جدول ارائه شده انتظار می‌رود از اسامی دو هجایی به بالا هرچه بر تعداد هجا افزوده شود از بسامد آن به میزان قابل توجهی کاسته شود. این الگو از دو هجایی به سه هجایی و از سه هجایی به چهار هجایی رعایت می‌شود ولی در اسامی پنج هجایی بسامد به شدت افزایش می‌یابد که دلیل آن شاید رایج بودن اسامی ترکیبی در مردان باشد.

جدول ۷) درصد فراوانی اسامی بر اساس تعداد هجا (مردان)

تعداد هجا	تعداد اسم	درصد
یک	۲	۰/۵٪
دو	۲۱۹	۶۲
سه	۵۲	۱۵
چهار	۱۷	۵
پنج	۶۲	۱۷/۵
جمع	۳۵۲	۱۰۰

P<.01

در هر حال جدول فوق نشان می‌دهد که به طور مسلم الگوی غالب در اسامی مردان اسامی دو هجایی می‌باشند.

جدول (۸) توزیع بسامد انواع سه گانه هجا در اسامی مردان را نشان می‌دهد. بر اساس این جدول بیشترین بسامد به هجای CVC به میزان بیش از ۶۰ درصد اختصاص یافته است. این نشان می‌دهد که در اسامی مردان احتمال وقوع این نوع از هجا بیش از دو نوع دیگر می‌باشد.

جدول (۸) توزیع انواع هجا در اسامی مردان

نوع هجا	بسامد	درصد
CV	۳۵۳	۳۸
CVC	۵۶۲	۶۰/۵
CVCC	۱۴	۱/۵
جمع	۹۲۹	۱۰۰

$P < .05$

بسامد حضور هریک از ساخت‌های هجایی به عنوان هجای پایانی و آغازی در جدول (۹) ارائه شده است. این جدول نشان می‌دهد بیشترین بسامد در هجای پایانی به هجای CVC با بیش از ۸۳ درصد و کمترین آن به ساخت هجایی CVCC به میزان ۳/۲ درصد اختصاص دارد. مقایسه این جدول با جدول (۳) نشان می‌دهد که این وضعیت متفاوت از وضعیت موجود در اسامی زنان می‌باشد، همان طور که دیدیم در اسامی زنان بیشترین بسامد به هجای سبک CV اختصاص داشت. در هجای آغازی بیشترین بسامد به هجای CV و کمترین آن به هجای فوق سنگین CVCC اختصاص دارد. تحلیل آماری داده‌های این جدول در هر دو حالت بر حسب توزیع انواع ساخت هجا ($0.05 < p$) معنادار می‌باشد. تفاوت بسامد هجای پایانی و آغازی با ساخت هجایی فوق سنگین CVCC در سطح $p < .05$ معنادار است. تفاوت حضور ساخت هجایی در جایگاه پایانی و آغازی در دو ساخت هجایی سبک و سنگین ($p < .05$) معنادار می‌باشد. ساخت هجایی فوق سنگین نیز ($p < .05$) معنادار است.

جدول (۹) توزیع انواع هجا به عنوان هجای آغازی و پایانی

نوع هجا	بسامد پایانی	درصد	بسامد آغازی	درصد
CV	۴۶	۱۳	۲۰۴	۵۸
CVC	۲۹۵	۸۳/۸	۱۴۶	۴۱/۱۵
CVCC	۱۱	۳/۲	۳	۰/۸۵
جمع	۳۵۲	۱۰۰	۳۵۳	

$P < .05$

جداول (۱۰)، (۱۱)، (۱۲) و (۱۳) به ترتیب الگوی هجایی در اسامی دو هجایی، سه هجایی، چهارهجایی و پنج هجایی را نشان می‌دهند. در خصوص اسامی تک هجایی لازم به ذکر است که تنها دو اسم به صورت تک هجایی وجود داشتند که هر دو دارای ساختار هجایی CVC می‌باشند.

جدول (۱۰) الگوی هجایی در اسامی دو هجایی

الگو	تعداد	درصد
cv.cv.	۱۷	۷/۷۷
cvc.cvc	۹۷	۴۴/۲۹
cv.cvc	۹۷	۴۴/۲۹
cv.cvcc	۳	۱/۳۷
cvc.cv	۵	۲/۲۸
جمع	۲۱۹	

$P < .05$

جدول (۱۰) نشان می‌دهد که ۶ الگو در اسامی مردان به کار گرفته شده است. از این ۶ الگو، دو الگو که به CVC ختم شده‌اند هر کدام ۴۴ درصد و مجموعاً ۸۸ درصد از اسامی دو هجایی را به خود اختصاص داده‌اند. ۴ الگوی دیگر مجموعاً تنها کمتر از ۱۲ درصد را به خود اختصاص داده‌اند. بر این اساس به نظر می‌رسد قرار گرفتن نوع هجا به‌عنوان هجای آخر در بسامد الگو موثر می‌باشد.

جدول (۱۱) بسامد الگوی هجا در اسامی سه هجایی (مردان)

الگو	تعداد	درصد
cv.cv.cvc	۱۷	۳۲/۷
cv.cvc.cvc	۱۰	۱۹/۲۳
cvc.cv.cvc	۷	۱۳/۴۶
cvc.cv.cv	۳	۵/۷۷
cv.cvc.cvcc	۲	۳/۸۵
cvc.cvc.cvc	۱۰	۱۹/۲۳
cvc.cvc.cv	۱	۱/۹۲
cv.cvc.cv	۱	۱/۹۲
cvcc.cvc.cvc	۱	۱/۹۲
جمع	۵۲	۱۰۰

$P < .05$

جدول (۱۱) نشان می‌دهد که اسامی ۳ هجایی مردان از ۹ الگوی هجایی استفاده می‌کند. در این ۹ الگو بیشترین بسامد مربوط به الگویی می‌باشد که از دو هجای سبک CV در ابتدا و وسط و یک هجای سنگین CVC در انتها تشکیل شده است. این الگو به تنهایی بیش از ۳۲ درصد از مجموع واژه‌های ۳ هجایی را شامل می‌شود. در این جدول کمترین بسامد مربوط به الگوهایی می‌باشد که یا به هجای سبک CV ختم شده‌اند و یا اینکه یکی از هجاهای آن از نوع هجای فوق سنگین (CVCC) می‌باشد. در این جدول، الگوهای اول تا چهارم به لحاظ بسامد که جمعاً بیش از ۸۴ درصد از اسامی را شامل می‌شوند الگوهایی می‌باشند که به CVC ختم شده‌اند.

جدول (۱۲) بسامد الگوی هجا در اسامی چهار هجایی

الگو	تعداد	درصد	الگو	تعداد	درصد
cv.cv.cv.cvc	۴	۰/۰۶۴	cvc.cv.cvc.cvc	۵	۰/۰۸۰
cv.cvc.cvc.cvc	۲	۰/۰۳۲	cvc.cvc.cv.cvc	۷	۰/۱۱۲
cvc.cvc.cvc.cvc	۴	۰/۰۶۴	cv.cvc.cvc.cvc	۴	۰/۰۶۴
cv.cvc.cv.cv	۹	۰/۱۴۵	cvc.cvc.cv.cvc	۱	۰/۰۱۶
cv.cvc.cv.cvc	۶	۰/۰۹۶	cv.cv.cvc.cv	۲	۰/۰۳۲
cv.cv.cvc.cvc	۱۳	۰/۲۰۹	cvc.cvc.cv.cv	۱	۰/۰۱۶
cv.cv.cv.cv	۱	۰/۰۱۶	cvc.cv.cv.cv	۱	۰/۰۱۶
cv.cvc.cv.cvcc	۲	۰/۰۳۲	جمع	۶۲	۱۰۰

P<.05

جدول (۱۲) که بسامد الگوها را در اسامی چهار هجایی نمایش می‌دهد ظاهراً فاقد نظم خاصی است تا بتواند برتری الگویی را نشان دهد، به این دلیل که فاصله قابل ملاحظه‌ای بین الگوها دیده نمی‌شود. فاصله بین الگوها بیش از ۴ نمی‌باشد. بیشترین بسامد در این جدول ۱۳ و کمترین آن ۱ است.

جدول (۱۳) بسامد الگوی هجا در اسامی پنج هجایی

الگو	تعداد	درصد
cv.cvc.cvc.cv.cv	۳	۱۷/۶۴
cv.cvc.cvc.cv.cvc	۸	۴۷/۰۵
cv.cv.cv.cvc.cvc	۲	۱۱/۷۶
cv.cvc.cvc.cv.cvcc	۱	۵/۸۸
cv.cvc.cvc.cvc.cv	۲	۱۱/۷۶
cvc.cvc.cv.cv.cvc	۱	۵/۸۸
جمع	۱۷	

P<.05

جدول (۱۳) به بسامد هجا در اسامی ۵ هجایی مردان اختصاص یافته است. این جدول نشان می‌دهد که اسامی مردان موجود در جامعه آماری از ۶ الگو از الگوهای ممکن اسامی پنج هجایی استفاده می‌کنند. در این جدول نیز به دلیل بسامد کم الگوها به سختی می‌توان در خصوص دلیل گزینش آنها اظهار نظر نمود. تنها نکته‌ای که این جدول نشان می‌دهد این است که از همه الگوهای ممکن پنج هجایی، تنها از تعداد معدودی الگو استفاده شده است. اختصاص نزدیک به نیمی از بسامدها به یک الگو، احتمال تصادفی بودن آن را مورد تردید قرار می‌دهد.

۳-۴. مقایسه ساخت هجا در اسامی مردان و زنان ایرانی

بررسی میزان تفاوت اسامی زنان و مردان به لحاظ ساخت و الگوی هجا از جمله اموری است که به نظر می‌رسد لازم باشد در این جستار به آن پرداخته شود. به همین منظور این بخش به مقایسه تعداد هجا در اسامی زنان و مردان، نسبت انواع هجا و همچنین میزان حضور هر کدام از انواع سه‌گانه هجا به عنوان هجای پایانی اسامی اختصاص یافته است. جداول (۱۴)، (۱۵) و (۱۶) این موارد را مقایسه می‌کند.

جدول (۱۴) درصد فراوانی هجا در اسامی زنان و مردان

تعداد هجا	مردان	زنان
یک هجایی	۲	۱
دو هجایی	۲۱۹	۱۶۵
سه هجایی	۵۲	۱۷۸
چهار هجایی	۱۷	۷
پنج هجایی	۶۲	۱
جمع	۳۵۲	۳۵۲

$p < .05$

جدول فوق نشان می‌دهد که به لحاظ تعداد هجا اسامی زنان و مردان از الگوی یکسانی پیروی نمی‌کنند. آنچه که در این جدول به وضوح مشخص است این است که در مردان اسامی دو هجایی و در زنان اسامی سه هجایی بیشتر است. این تفاوت بر اساس تحلیل آماری مجذور خی نیز در سطح $P < .05$ برای اسامی چهار هجایی و در سطح $P < .05$ برای اسامی دو هجایی، سه هجایی و پنج هجایی معنادار می‌باشد. این مطالعه نشان می‌دهد که اسامی مردان بیشتر دو هجایی و اسامی زنان دو هجایی و سه هجایی می‌باشند. همچنین پدیده پنج هجایی در اسامی مردان امری معمول و در زنان امری نادر است.

جدول (۱۵) مقایسه نوع هجا در اسامی مردان و زنان

نوع هجا	مردان	زنان	تفاوت
CV	۳۵۳	۶۲۸	*
CVC	۵۶۲	۲۷۶	*
CVCC	۱۴	۶	
جمع	۹۲۹	۹۱۰	

P<.01-۱۳۶۶

جدول (۱۵) نشان می‌دهد که به لحاظ بسامد اسامی مردان و زنان در نوع هجا نیز متفاوت می‌باشند. بسامد هجای CV در زنان بیش از مردان می‌باشد ولی بسامد هجای CVC در مردان بیشتر و نزدیک به دو برابر است. به لحاظ تحلیل آماری نیز در هر دو ساخت CV و CVC تفاوت معنادار است. در خصوص هجای CVCC نیز اگرچه بسامد این هجا در مجموع غیر قابل ملاحظه است ولی در مردان بیش از زنان می‌باشد. البته این تفاوت در سطح قابل قبول ($P<.05$) معنادار نیست. بر این اساس می‌توان اذعان کرد که در اسامی مردان هجای سنگین و در اسامی زنان هجای سبک کاربرد بیشتری دارد. اگرچه با تعداد اسامی برابر تعداد هجا در اسامی مردان بیشتر است اما این تعداد آن اندازه زیاد نیست که نگارنده ناگزیر به استفاده از میزان‌های معیار مانند درصد شود.

جدول (۱۶) توزیع انواع هجا در جایگاه‌های هجای آغازی و پایانی اسامی زنان و مردان

نوع هجا	پایانی زنان	پایانی مردان	آغازی زنان	آغازی مردان
CV	۶۵	۱۳	۶۱	۵۸
CVC	۳۴	۸۳/۸	۳۸/۷	۴۱/۱۵
CVCC	۱	۳/۲	۱/۳	۰/۸۵
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

جدول (۱۶) که به مقایسه توزیع انواع سه گانه هجا در آغاز و پایان اسامی زنان و مردان می‌پردازد نشان می‌دهد که اسامی زنان و مردان به لحاظ هجای آخر متفاوت عمل می‌کنند. بارزترین تفاوتی که در این خصوص قابل مشاهده است این است که میزان بسامد هجای سبک CV در پایان اسامی زنان ۵ برابر این میزان در اسامی مردان می‌باشد بر اساس تحلیل آماری مجذور خی نیز این تفاوت در بالاترین سطح قابل محاسبه ($000<.01$) معنادار است. این امر نشان می‌دهد که اسامی زنان به طور قطع تمایل دارند به هجای CV یا به عبارتی روشتر به واکه، که رساتر از همخوان می‌باشد، ختم شوند. در خصوص هجای سنگین و فوق سنگین، بسامد هجا در مردان بیش از زنان

می‌باشد اما در فوق سنگین این تفاوت معنادار نیست. در خصوص بسامد هجای آغازی در هیچکدام از ساخت‌های هجایی سه گانه تفاوت معناداری (با تحلیل آماری مجذور خی) مشاهده نمی‌شود.

۵. نتیجه‌گیری

با توجه به سؤالاتی که در مقدمه این پژوهش مطرح شد، در پاسخ به سوال اول تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد اسامی زنان و مردان به لحاظ تعداد هجا متفاوت می‌باشند. اسامی دو هجایی، چهار هجایی و پنج هجایی در مردان بیش از زنان و اسامی سه هجایی در زنان بیش از مردان به چشم می‌خورد. در مورد سؤال دوم به طور کلی بسامد ساخت هجایی سه‌گانه زبان فارسی در اسامی متفاوت می‌باشد بدین صورت که بسامد هجای فوق سنگین بسیار کمتر از دو ساخت هجایی دیگر می‌باشد. در مورد سؤال سوم نیز بسامد هجا در اسامی زنان و مردان متفاوت است. در اسامی زنان هجای سبک و در اسامی مردان هجای سنگین به صورت کاملاً مشخصی بیشتر به کار رفته‌اند. در مورد سؤال چهارم الگوهای متنوعی از ترکیب ساخت هجایی سه‌گانه به کار گرفته شده است که در بخش‌های (۴-۲) و (۴-۳) توصیف شده‌اند. در مورد سؤال پنجم می‌توان اذعان کرد که بسامد انواع هجا به عنوان هجای آغازی و پایانی در اسامی زنان و مردان متفاوت است. اسامی زنان به طور مشخص بیشتر به هجای سبک یعنی مختوم به واکه و اسامی مردان بیشتر به هجای سنگین یعنی مختوم به همخوان ختم می‌شوند.

قدردانی

این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی دانشگاه ایلام می‌باشد. در اینجا لازم می‌دانم از معاونت پژوهشی دانشگاه ایلام که زمینه انجام این پژوهش را فراهم نمودند، تشکر نمایم.

کتابنامه

- ایمانی، منیژه (۱۳۶۳). «نام‌شناسی و نامگذاری در ایران» مجله زبان‌شناسی، سال اول، پیاپی. ۷۶ - ۸۷.
- _____ (۱۳۶۴). «نام‌شناسی جایها». مجله زبان‌شناسی، سال دوم. شماره دوم. پیاپی ۴، ۷۳ - ۵۶.
- بحرانی، محمود (۱۳۷۷) زمینه یابی فرهنگ نامگذاری نوزادان در شهر شیراز دانشگاه شیراز، طرح پژوهشی چاپ نشده.
- ثمره، یدالله (۱۳۶۴). آواشناسی زبان فارسی: آواها و ساخت آوایی هجا، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- حق شناس، علی محمد (۱۳۵۶). آواشناسی، تهران: انتشارات آگاه.
- طیب، محمد تقی و بتول علی نژاد (۱۳۸۲). «بررسی گرایش‌های نوین نامگذاری در اصفهان از دیدگاه زبان‌شناسی» مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان، ش ۳۲ و ۳۳، ۲۳-۵۸.
- عبدی، عباس (۱۳۷۴). تحول نامگذاری کودکان تهرانی، طرح پژوهشی مرکز پژوهش‌های بنیادی معاونت پژوهشی فرهنگ و ارشاد اسلامی.

- _____ (۱۳۷۷). «بررسی تحول در ارزش‌ها و گرایش‌های اسلامی در نامگذاری کودکان تهرانی» دومین کنگره بین‌المللی امام خمینی (ره) و احیای تفکر دینی، ۱۱۰-۵۳.
- عسکری کرمانی، حمید (۱۳۸۱). «گرایش‌های نامگذاری دختران و پسران ایرانی در فاصله سال‌های ۱۳۶۶-۱۳۶۲ و علل تغییر اسامی در بزرگسالان» *مجله زبانشناسی* س ۱۷، ش ۱ (پیاپی ۳۳)، ۷۶-۴۲
- مدرسی وامقی، سید احمد، علی امیری و عباس فرهادی (۱۳۸۰). «بررسی مولفه‌ها و شاخص‌های مؤثر در نامگذاری» *مجموعه مقالات نخستین همایش نام‌نگاری و یکسان‌سازی نام‌های جغرافیایی ایرانی*. مونس، مرتضی (۱۳۸۴). «نتایج جالب یک تحقیق از نامگذاری ایرانیان» سایت بازتاب ۸۴/۵/۲۷.
- میرخلیل زاده ارشادی، بابک (۱۳۷۲). «مقایسه تنوع نام‌های زنان و مردان ایرانی» *مجله زبانشناسی*، سال دهم، شماره دوم، پاییز و زمستان، پیاپی ۲۰ ص ۱۰۷-۸۴.
- نوروزی چگینی، جهانبخش (۱۳۷۸). «نامگذاری در ایل قشقایی» پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی تهران.
- یارمحمدی، لطف‌الله (۱۳۶۴). در آمدی به آواشناسی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.

- Anderson, J. M. (2007) *The Grammar of Names*. Oxford, Oxford University Press.
- Anesi, C. (2008) "The name effect: How U.S. presidential elections are decided by the names of the candidates" www.anesi.com
- Bakken, K. (2002) "Onomastics and Linguistics" *Onoma- Journal of the International Council of Onomastics Sciences*, 37 (1): 21-46.
- Crystal, D. (1989) *The Cambridge Encyclopedia of Language*, Cambridge, Cambridge University press.
- Larsson, P. (2002) Recent research on personal names and place-names in runic inscriptions. *Onoma*, 37 (1): 47-68
- Li, Z. Z. (2008) *Chinese Personal Names and Language Change*, www.Pinyinology.com
- Rydving, H. (2002) "saami place - names and personal names in nordic countries", *Onoma*, 37 (1): 69-79.

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی